

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OILYI TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

"BADIY MATNNING LINGVISTIK EKSPERTIZASI"

fanning o'quv dasturi (sillabusi)

Bilim sohasi:	200000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230000 – Tililar
Ta'lim yo'nalishi:	60230700 – Amaliy filologiya

Fan kodi 302BMLE.24	Fan turi Tamloy	Ta'lim tili o'zbek	Ishlab chiqilgan o'quv yili 2023/2024				Jami yuklama (soat)
			O'quv mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
Semestr	Har bir semestrda fanning nomi	ECTS - Kreditlar	Haftalik dars soatlari				Laboratoriya amaliy
			4	4			
4	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	4	4	4	30	0	120
	Jami:	4	4	4	30	0	120

1. FANNING MAZMUNI

"Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi" fani talabalarga badiiy matn ham lingvistik ekspertiza obyektiga aylanadi. Avvaliga u muallifning faqat matnshunoslik yo'nalishida maqsadida o'tkazilgan tekshirish manbai sifatida ehtiyojga ega bo'lgan. Bugungi kunda dunyo fanida badiiy matn sud nutqi jarayonida odatdagidan-da ko'proq o'rganish obyektini sifatida tahlil qilish, mualliflik huquqi obyektlarini intellektual mulk (tovar) belgilari sifatida ro'yxatdan o'tkazish kun, giyohvandlik vositalaridan foydalanishning maxfiy reklamasi tashkilotlariga hissa qo'shadigan ma'lumotlarning mavjudligi uchun ham matn tahlil qilish va baholay olishning samarali yo'llarini o'rganishga xizmat qiladi.

"Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi" fanning vazifalari:

- Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi obyektini sifatida o'rganish, tahlil qilish;
- mualliflik huquqini himoya qilish vositasi sifatida reklama matnlari tahlil qilish va ekspertizadan o'tkazish mezonlarini ishlab chiqish;
- badiiy matn inson sha'ni, qadr-qimmat va tadbirkorlik obro'sini himoya qilish uchun lingvistik ekspertiza obyektini sifatida ekspertiza qilish

2. FANNI O'QITISH NATIJALARI VA SHAKLLANADIGAN KASBIY KOMPETENSIYALAR

- lingvistik ekspertizaning tarixiy ildizlarini o'rganish, badiiy matnning lingvistik ekspertiza obyektini sifatida belgilash va tahlil qilish;
- lingvistik ekspertiza o'tkazilishi mumkin bo'lgan badiiy matn tiplarini ajratish va tahlil qilish;
- badiiy matnning semantika, stilistik xususiyatlarini tahlil qilish, matnning kontekstual va konseptual jihatdan mavzu yo'nalishlariga ajratish;
- badiiy matnda ta'kid, tajovuz, elementlari, salbiylik mazmuni bor/yo'qligini tahlil qilish, aniqlash va umumiy xulosa bera olish malakalariga ega bo'lish zarur.

3. O'QUV FANI O'QITILISHI BO'YICHA USLUBIY KO'RSATMALAR

"Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi" fani o'tishda interfaol metodlar, xususan, nutq bilan ishlash, analiz, sintez, statistik, ijodiy yondashuv, tavsiflash, tasniflash, baholash, komponent tahlil, badiiy matnning lingvistik ekspertizasi rivojlantirishga qaratilgan boshqa metod va usullardan foydalaniladi.

4. TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI:

Talabalarining bilimni baholash tartibi O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagi 19-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risida"gi Nizom talablari asosida belgilanadi.

1. Nazoratlarni amalga oshirish tartibi.

Oraliq nazorat: o'tilgan mavzular bo'yicha *teskyoki yozma* shaklida o'tkaziladi.

Yakuniy nazorat: Fan bo'yicha semestr davomida o'tilgan mavzular bo'yicha *tesk* yoki *yoзма* yoki *taqdimot loyiha* shaklida o'tkaziladi.

2. Talabalarining bilimi baholash mezonlari:

talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda -5 (a'lo) baho;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda -4 (yaxshi) baho;

talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda -3 (qoniqarli) baho;

talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning mohiyatini tushunmaydi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda -2 (qoniqsiz) baho bilan baholanadi.

Izoh: Nazorat turlari, shakllari va soniga keyingi semestrlar davomida kafedra yig'ilishi qarorlariga asosan o'zgartirish kiritish huquqi beriladi.

Nazoratlarining o'tkazilishi muddatlari muayyan o'quv yilida tasdiqlangan o'quv jarayoni jadvali asosida tashkil etiladi.

5. O'QUV MASHG'ULOTLARI VA MUSTAQIL TA'LIM QISMI
4-SEMESTR

1. Ma'ruza mashg'ulotlari

№	Ma'ruza mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi ilmiy muammo sifatida	Matn turlari, badiiy matn	2
2	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi muammosining o'rganilishi	Jahon va o'zbek lingvistik ekspertologiyasi	2
3	Badiiy adabiyot va maktab adabiyot darsliklarini lingvistik ekspertiza qilish zarurati	Badiiy adabiyot, maktab adabiyot darsliklari	2
4	Badiiy matnning lingvistik ekspertiza muammolari	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	2
5	Badiiy matnning lingvistik ekspertiza qilishda qo'llaniladigan atamalar sharhi	Badiiy matn, gistogramma, genderolingvistika	2
Jami:			10 s.

2. Seminar mashg'ulotlar

№	Seminar mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	Badiiy matn turlari tavsifi.	Badiiy matn, ilmiy matn	2
2	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi sifatida.	Lingvistik ekspertiza, badiiy matn	2
3	Jahon lingvistik ekspertologiyasida badiiy matnlarni lingvistik ekspertiza qilish haqidagi nazariy fikrlar va qarashlar	Badiiy matn, tahlil, ekspertiza	2
4	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi datasi haqida qisqacha ma'lumot berish.	Tashqi omil, ichki omil, ekspertiza	2
5	Badiiy matn-shaxs sha'ni, qadr-qimmatini, ishechanlik obro'sini himoya qiluvchi vosita sifatida ekspertiza obyektini.	Shaxs sha'ni, shaxsni obro'sizlantirish	2
6	Badiiy matnning ekstremistik mazmunini aniqlash va tahlil qilish	Ekstremistik birliklar	2
7	Reklamalar matnlarining lingvistik ekspertizasi	Reklama, lingvistik ekspertiza	2

8	Badiiy matnning shaxs sha'ni, qadr-qimmatini aniqlash va tahlil qilish	Shaxs sha'ni, qadr-qimmatini	2
9	Kriminalistik ekspertizasi	ekspertiza	2
10	Lingvistik ekspertizasi	ekspertiza	2
Jami:			20 st.

3. Amaliy mashg'ulotlar

№	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	Badiiy matn, ilmiy matn	2
2	Badiiy matnning lingvistik ekspertizasi va zarurati	Lingvistik ekspertiza, badiiy matn	2
3	Lingvistik ekspertizadagi konflikt badiiy matnning tahlil qilish	Badiiy matn, tahlil, ekspertiza	2
4	Jahon badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	Tashqi omil, ichki omil, ekspertiza	2
5	Ekstremistik mazmunga ega bo'lgan badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	Shaxs sha'ni, shaxsni obro'sizlantirish	2
6	Guyohandlikni targ'ib qiluvchi badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	Ekstremistik birliklar	2
7	Reklama matnlarining lingvistik ekspertizasi	Reklama, lingvistik ekspertiza	2
8	Gender diskriminatsiyasini aniqlash va tahlil qilish	Tashqi omil, ichki omil, ekspertiza	2
9	Tahdid, tashviqot, da'vat mazmunini badiiy matnlarining lingvistik ekspertizasi	Shaxs sha'ni, qadr-qimmatini	2
10	Shaxsning etnik xosligiga daxl qiluvchi badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	Etnik xoslik, separatizm	2
11	Shaxsning ishechanlik obro'sini himoya qiluvchi badiiy matnning lingvistik ekspertizasi	Shaxs sha'ni, qadr-qimmatini	2
12	Badiiy adabiyotning lingvistik ekspertizasi	Badiiy adabiyot	2
13	Urutvosozlari	Plagiatlik, antiplagiat	2
14	Maktab adabiyot darsliklarini lingvistik ekspertiza qilish muammolari	Darslik, ekspertiza	2
15	Maktab darsliklarini lingvistik ekspertiza qilish muammolari	Maktab darsliklarini lingvistik ekspertiza	2

5	qilish	ertizasi	Jami: 30 st.
---	--------	----------	--------------

4. Mustaqil ta'lim ishlari

"Mustaqil ta'lim mustaqilmas'g'ulotlar"ning asosiy maqsadi - o'qituvchining rahbarligi va nazoratida muayyan tadqiqot ishlari mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.

Fan bo'yicha mustaqil ta'limni tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- badiiy matnning lingvistik ekspertizasi materiallari bilan mustaqil ravishda tanishish, ularni konspektlashirish;
- badiiy matnning konfliktli va konfliktli bo'lmagan xususiyatiga ko'ra farqlash ko'nikmalarini shakllantirish;
- amaliy mas'g'ulotlarga tayyorgarlik ko'rib kelish;
- muayyan mavzu bo'yicha tezis yoki maqola tayyorlash;
- amaliy mavzular bo'yicha ijodiy ishlash;
- belgilangan mavzular bo'yicha taqdimot tayyorlash.
- Mustaqil kuzatishlar,
- tahlilarni amaliy yordam bilan o'tkazish va ekspertizalarni shakllantirish;
- Konfliktli ishlarni baholash va muammolarni hal qilish.

Taqdimotlar amaliy mas'g'ulotlarda muvofiq qilingan va baholanadi.

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Qaysi o'quv mashg'ulot turiga mos kelishi	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	"Ityurak" asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
2	"Frangiy bo'yicha gradus" asarini lingvistik ekspertiza qilish.	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
3	"Lolazor" asarini lingvistik ekspertiza qilish	ma'ruza	lingvistik ekspertiza qilish	2
4	"Otamdan qolgan dalalar" asarini lingvistik ekspertiza qilish.	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
5	"Tushda kechgan umrlar" asarini lingvistik ekspertiza qilish.	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
6	"Gobsek" asarini lingvistik ekspertiza qilish.	ma'ruza	lingvistik ekspertiza qilish	2
7	"Yulduzli tunlar" asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
8	"Ilohiy noma" asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	asarini lingvistik ekspertiza qilish	2
9	"Tirilis" asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	asarini lingvistik ekspertiza qilish	2

	ekspertiza qilish	amaliy	ekspertiza qilish	2
10	5-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
11	6-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
12	7-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
13	8-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
14	9-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
15	10-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
16	11-sinf adabiyot darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	4
17	5-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	4
18	6-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	4
19	7-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	4
20	8-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	4
21	9-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	4
22	10-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
23	11-sinf ona tili darsligini asarini lingvistik ekspertiza qilish	amaliy	lingvistik ekspertiza qilish	2
			Jami	60 soat

6. O'QUV ADABIYOTLARI VA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar:

1. M.Yo'ldoshev, Badiiy matnning lisoniy tahlili. O'quv qo'llanma. Toshkent - 2008.
2. Shoyimova Sh. Muloqot psixologiyasi. O'quv qo'llanma. Toshkent - 2017.
3. Usmanova Sh., Rixsiyeva G. Madaniyatlararo muloqot. O'quv qo'llanma. Toshkent - 2017.
4. Выготский Л.С., Лурия А.Р. Этюды по истории поведения. Общелана. Примитив. Ребенок. М.: Педагогика-Пресс, 1993.
5. Кашкин В.Б. Основы теории коммуникации. М., 2007, электронная версия // <http://kashkin.narod.ru/CommTheory/Contents/Contents.htm>

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. М., 1999.
2. Барт Р. Семиотика. Поэтика. Избранные работы. М., 1989.

3. Глашина Е.И. Возможности судебных речеведческих экспертиз по делам о защите прав интеллектуальной собственности // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. - №9, 2005, с. 50-59.
4. Голев Н.Д. «Герой капиталистического труда» – оскорбительно ли это знание? (о двух стратегиях прагматического анализа текста как объекта юрислингвистической экспертизы) // Юрислингвистика-1: проблемы и перспективы/Под ред. Н.Д. Голева. Барнаул, 1999.
5. Лебедева Н.Б. «Вот так и живем», или Подсуден ли персонаж художественного произведения? // Юрислингвистика-VII: Язык как феномен правовой коммуникации/ Под ред. Н.Д. Голева. Барнаул, 2006.
6. Лотман Ю.М. Текст как динамическая система. М., 1981.
7. Матвеева О.Н. Лингвистическая экспертиза: взгляд на конфликтный текст сквозь призму закона// Юрислингвистика-VI: Инвективное и манипулятивное функционирование языка/ Под ред. Н.Д. Голева. – Барнаул, 2005.
8. Применение Европейской конвенции о защите прав человека в судах России. Екатеринбург, 2006.
9. Третьякова Ю. Период приращивания к шпирити// Труд, № 196, 2006.

Elektron ta'lim resurslari

1. www.lex.uz
2. www.ziyoue.uz
3. www.edu.uz
4. <http://ifkr.uz/posts/poems/9374.html>
5. http://public.psych.iastate.edu/madon/katz-braly_replication.pdf
6. <http://vjanetia.narod.ru/lekcia8.html>
7. <http://www.rae.ru/forum2012/273/1603>

7. O'QUV DASTURI HAQIDA MA'LUMOT

O'quv dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023_yil " " " "dagi " " -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
"Amaliy filologiya" kafedrasi mudiri, f.f.d., prof. B.Mengliyev (imzo)
Tuzuvchi: K.Musulmonova (imzo)
"Amaliy filologiya" kafedrasi o'qituvchisi.
Taqrizchilar: Islomov I. (imzo) "Amaliy filologiya" kafedrasi dotsenti, f.f.d. (DSc) AbduraimovSh.S (imzo) Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti dotsent v.bi.ped.f.f.d, PhD.;